

Kroken, Jørn (2011)

Bruk av tvang og makt – sosialtjenestelovens kap. 4A i praksis

Universitetsforlaget

Boken starter med å belyse hva psykisk utviklingshemning er, hvordan det diagnostiseres og årsaker. Kroken kommer dernest inn på forekomst og sammenheng mellom utfordrende adferd og psykisk utviklingshemning. Han belyser også deres rettigheter til å motta hjelp og bistand som diagnosen berettiger til. Diagnosen berettiger automatisk til uførepensjon. Det innebærer også muligheten til tilrettelagte tjenester, hvor flere fagpersoner er involvert. Som fagperson er man underlagt blant annet etiske retningslinjer som ligger til grunn i den profesjon han innehar. At etiske vurderinger i forhold til den utviklingshemmedes egne valg og selvbestemmelse kan være utfordrende for tjenesteutøver, nevnes også spesielt av Kroken.

Boken er inndelt i 12 kapitler, samt sluttkommentarer og kildeliste.

Jeg startet med å få en oversikt over de forskjellige kapitlene, før jeg begynte å lese boken.

Det jeg satt igjen med som 1. inntrykk, var at boken er oversiktlig, at der er en rød tråd fra diagnose, saksbehandling, bruk av bestemmelsene i kapittel 4A og eksempler på metoder innen adferdsanalytisk

behandling, til en utvidet forståelse av vedtaksprosesser.

Mange personer med utviklingshemning har tvangsvedtak av forskjellig grad og antall. Viktigheten av selvbestemmelse og rettssikkerhet skal alltid være til stede når man planlegger og gjennomfører hjelpen. Kroken gjennomgår de viktigste begrepene i lovteksten, virkeområdet og viser til at der skal være kvalifisert fagpersonell som er ansvarlig for utarbeidelse, søknad og utøvelse av godkjente tvangsvedtak. Han kommer med for og imot argumenter og eksempler for å belyse flere sider i diskusjonen om tvang er det rette å bruke, eller om det er andre alternative metoder som kunne vært benyttet for å oppnå ønsket resultat. Det får leseren til å tenke dypere ned i hvordan selv de «minste» ting *kan/ bør* ha vedtak, og ikke utføres uten at en har vurdert om selvbestemmelse og verdighet blir ivaretatt

på en god måte i samsvar med brukers ønsker og behov.

Dette leder tankene over på det som Kroken nevner: «integriteten kan også krenkes, men en kan ikke miste sin integritet», «... kan menneskeverdet krenkes, men en kan ikke miste sitt menneskeverd». Lovfestet rettsikkerhet og behovet for «opprydning» som Kroken sier, var en nødvendighet sett ut fra den bruk av tvang og makt som mennesker med psykisk utviklingshemning ble utsatt for tidligere.

Det er også et pluss at han viser til forskjellige metoder og diagnosekriterier, som hjelper en å forstå hvordan diagnoser stilles og hvilke vurderinger som ligger bak. Samtidig gir han en innsikt i hvor komplekst det er å stille rette diagnoser til mennesker med psykisk utviklingshemning og utagerende adferd, angst og psykiske lidelser. Komplekst og spennende tema, synes jeg.

Grensene mellom det han kaller «uakseptabel påvirkning» og «unntakshet», kan være hårfine, men forskriftene og veilederen er til god hjelp. Han henviser til mange kilder gjennom hele boken, som jeg ikke har sjekket ut, men som gir leseren gode referanser til videre studier, forskning og dypere innsikt og dermed også mulighet for mer kritisk vurdering av denne boken, teoriene og metodene som brukes overfor denne gruppen av tjenestemottakere.

Boken tar også for seg forskjellige årsaker til tvang, ikke bare for å unngå uønsket adferd, men også til nytte for at tjenestemottaker skal få dekket grunnleggende behov, som f.eks. hvile, hygiene,

mat og drikke. Noe annet jeg liker med boken, er de hyppige eksemplene som understreker tema i hvert kapittel. De synliggjør det komplekse i vurderinger om hva som f.eks. er tvang eller ikke tvang, om reguleringer er inngripende aktivitet eller ikke.

Del 3 i boken handler om adferdsanalytisk behandling. Dette er et nesten utømmelig tema. Her kommer Kroken med et utall eksempler etter å ha lagt til grunnbegrepsforklaringer. Eksemplene som er benyttet, belyses av regler og metoder. Jeg synes at kapittel 10 viser viktigheten av et samkjørt personale hvor alle kjenner prosedyrene som er utarbeidet for å hjelpe tjenestemottaker. Det viser også viktigheten av å jobbe likt samt nødvendigheten av at ansatte kjenner lovreglene og vedtakene som er fattet. Siste del av boken viser også hvordan alle mulige alternativ bør prøves ut, hvor fantasirik en kan være i løsninger for å unngå bruk av tvang overfor personer med psykisk utviklingshemning.

Jeg tenker at dette er en bok som er et godt verktøy i arbeidet og samhandlingen med personer som har psykisk utviklingshemning, og hadde selv godt utbytte av den.

Boken er til god hjelp både for studenter og mennesker som jobber med mennesker med psykisk utviklingshemning, samt at den gir gode opplysninger og er opplysende til pårørende. ●●●

Trine J. I. Aastvedt
Vernepleierstudent ved
Høgskolen i Bergen.